

Michal Slanička

MOTÝL

Na Vianoce
mi nevolajte

Michal Slanička

Na Vianoce
mi nevolajte

VYDAVATELSTVO MOTÝL

Copyright © Michal Slanička 2018

Design © Motýl design 2018

Cover photo © Marcel Jancovic/Kojin/Marina9/Shutterstock

Slovak edition © Vydavateľstvo Motýl 2018

ISBN: 978-80-8164-164-0

*Venujem
svojej mame Márii*

OBSAH

ÚVOD /7

1. KAPITOLA: Vianočné odpočítavanie /11
 2. KAPITOLA: ... a rozprávky je koniec /21
 3. KAPITOLA: Gule, ktoré neukazujú budúcnosť /29
 4. KAPITOLA: Dostihy za dvoma čiarkami /40
 5. KAPITOLA: Obdarovaní problémom /60
 6. KAPITOLA: Každá prskavka raz zhasne /71
 7. KAPITOLA: Je všetko tak, ako má byť? /85
 8. KAPITOLA: Splátka za minulé životy /95
 9. KAPITOLA: Osamelá cesta budúcnosťou /104
 10. KAPITOLA: Nech stoja! /113
 11. KAPITOLA: Sťahovanie národov /130
 12. KAPITOLA: Veľké vianočné upratovanie /133
 13. KAPITOLA: Nezabalené darčeky /145
 14. KAPITOLA: Slová, ktoré zaväzujú /156
 15. KAPITOLA: Živý sen /159
 16. KAPITOLA: Vianočný výlet /172
- ZÁVER /185

ÚVOD

Moja rodina má jeden pekný štedrovečerný zvyk.

Máme ich viac, ale tento mám najradšej.

Na našej slávnostne prestretej tabuli nikdy nechýba taničiarik pre dušičky.

Tento rok sme ju s mamou a mojimi sestrami prestreli pre piatich ľudí. Bez chlupskej ruky bolo celkom náročné rozťahnúť starý jedálenský stôl, ktorý si pamätal všetky dôležité stretnutia, oslavy a jubileá v našej rodine. Nebyť niekoľkých tieňovaných krúžkov, ktorými sa do jeho laku podpísali pretekajúce poháre, a najmä horúce hrnce, ktoré naň niekto z našej rodiny neopatrne položil bez podložky, pôsobil by ako nový. Bol masívny, nádherne lesklý a pevný. Aj napriek jeho úctyhodnému veku, ktorý z neho síce ešte nerobil starožitnosť, ale retro kúsok s dušou, pri rozťahovaní vôbec nevzrgal. Ak nebol rozťahnutý, od iných štandardných jedálenských stolov sa v ničom neodlišoval. Pohodlne by sa pri ňom najedli štyria ľudia. Nacvičeným grifom sa však dala jeho veľkosť takmer zdvojnásobiť.

Pamätám si, ako počas štedrej večere sedával za vrchstolom otec. Hlava našej rodiny. Po jeho pravej ruke mala miesto naša mama. Krk rodiny. Sú to už roky, čo na jeho miesto zasadla mamička. Moje miesto bolo po jej pravici. Vedľa mňa sedela Lada a oproti Ruženka s malým Arturom. Konečne sa dostával do veku, keď náš vzťah teta – synovec prestával byť pre bezdetnú problémom. Teda aspoň čo sa týka jeho správania a pozornosti, ktorú si malé chlapčiatko vyžaduje.

Ešte minulý rok sedel za stolom aj Adam.

Môj Adam.

„Konečne úprimne!“ zaradovala sa mama, keď som sa zasmiala pri pohľade na Artura, ako sa silou-mocou snažil zapojiť do štedrovečerných príprav. Na štvorročné chlapčiatko usilujúce sa zastaviť cinkajúcu vrtulku krútiacu sa nad kovovým svietnikom v tvare stromčeka a štyrmi horiacimi sviečkami sa nedalo zareagovať inak ako smiechom.

Spontánnym a úprimným.

Toho falošného bolo už viac ako dost.

Na stole bol prestretý žltkastý obrus, ktorý si ešte zo svojich detských Vianoc pamätala naša mama. Bol to jeden z rodinných skvostov, z ktorých spomienky urobili rovnakú vzácnosť, akou boli staré rodinné šperky v šperkovnici. Pre niekoho kus látky, pre nás relikvia, ktorú sme my, tak ako aj naši predkovia, používali len raz do roka na Štedrý deň. Prepálenú dieru veľkosti dvojeurovej mince sme už tradične zamaskovali svietnikom. Takto sa na obrus podpísal otecko, ktorému pri zapaľovaní sviečky vypadla z rúk zápalka. Aj keď som bola malá, dodnes si pamätám mamin pohľad, ktorý neprešiel do štiplavých výčitiek, ale do zhovievavého úsmevu. Na znak okamžitého odpustenia.

Boli to naše posledné spoločné Vianoce.

Horiace sviečky na štedrovečernom stole boli pre mňa vždy strašiakom. Jedna z vianočných povier hovorí, že ak sa počas večere nakloní na niektorého člena rodiny plameň sviečky, ďalších Vianoc sa nedožije. Pre moju detsky dôverčivú dušičku to bol vždy stres.

„Darčeky ťa počkajú, jedz pomalšie, Maruška,“ upozorňovala ma každý rok mama. Náhlivo som totiž hádzala do seba

všetky dobroty len preto, aby som pomalým hodovaním nedovolila sviečkam nič podobné.

V skutočnosti to však nefungovalo. Aj keď plamienky horeli vždy rovno, za štedrovečerným stolom nás bolo menej.

Tradične na ňom nechýbal ani cesnak posadený do hrste šošovice, aby sme boli zdraví a bohatí. V strede stola ležal pod svietnikom drevený tanier s oblátkami a trubičkami, ktorým starší členovia našej rodiny nikdy nepovedali inak ako trubelky. Otvárali sme nimi dlhoočakávané vianočné hodovanie. Hneď vedľa neho bol vždy med a veľká misa s ovocím.

Tanierik pre dušičky mal miesto pod svietnikom z druhej strany. Dodnes neviem, či si tento vianočný zvyk priniesol do našej rodiny otec, alebo pochádzal z matkinej rodiny. „Pre dušičky,“ hovorievala som už ako malé dievčatko vždy, keď som naň z každého chodu bohatej večere odložila malý kúsok.

Tento rok však tanierik, ktorým sme si uctievali všetkých zosnulých blízkych, na štedrovečernom stole chýbal. Pri prestieraní som bola taká sústredená na vlastné problémy, ktoré chceli nasmerovať moju budúcnosť úplne inam, ako som si predstavovala, že som naň jednoducho zabudla. Keďže od štedrovečerného stola sa nevstáva, boli to prvé Vianoce bez tohto milého uctenia si našich predkov.

A to sa jednému z nich nepáčilo.

Vianočné odpočítavanie

Pred trinástimi mesiacmi

Číslo dvadsaťštyri pôsobí na mňa priam magicky. Odhliadnuc od skúsených numerológov, ktorí by z neho sčítaním dvojky a štvorky okamžite urobili šestku, mám preň vlastné vysvetlenie. Symbolizuje pre mňa nielen Vianoce, ale svojím znásobením aj harmóniu, pohodu, rodinu a vzťah. Taký, v ktorom sa všetko opätuje a násobí dvoma. Radosť, šťastie, porozumenie, inšpirácia, záujem.

Vždy, keď sa list kalendára obrátil na dvadsiaty štvrtý deň ktoréhokoľvek mesiaca, opantá ma kúsok detsky úprimnej radosti.

Opäť sme o mesiac bližšie k Vianociam! vždy sa radujem v duchu.

Predvianočný čas bol spolu s letom, ktoré môj diár zapĺňalo hudobnými festivalmi, pracovne najzaujímavejší. Zámerne

nehovorím, že najnáročnejší. Spev som nikdy nevnímala ako prácu. Je to vášeň, záľuba, zhmotnená realita, o ktorej som sa nikdy neodvážila snívať.

Aj keď môj manažér Ivan by bol asi najspokojnejší, keby som mala na každý deň počas vrcholu sezóny naplánované vystúpenie, ideálne aj dve, konečné rozhodnutie je vždy na mne. Už si našťastie môžem dovoliť odmietaf. Nie kvôli roztopaši, ale kvôli sebe. Advent je čas, ktorý som si vyárendovala pre seba a svojich blízkych. Pre svoju a ich radosť.

Pre našu spoločnú radosť z blížiacich sa najkrajších sviatkov v roku.

* * *

Ako príjemné spestrenie obdobia, počas ktorého vianočné svetelné reťaze zvädzali v uliciach boj s ešte neopadanými listami v korunách stromov, som vnímala rozhovory pre rádiá, televízie či časopisy. Každý rok ma kontaktovalo s prosbou o rozhovor s vianočnou tematikou niekoľko redakcií.

Som najväčšou milovníčkou Vianoc široko-ďaleko. A to všetci veľmi dobre vedeli!

Nikdy dopredu netuším, v akom duchu sa interview ponesie. Vždy záleží na vzájomných sympatiách medzi mnou a tým, kto kladie otázky a, samozrejme, svoju úlohu zohráva aj ich originalita. Na väčšinu z nich som totiž odpovedala už miliónkrát.

Sedela som v príjemnej nefajčiarskej kaviarni oproti sympatickej redaktorky, s ktorou sme mali za sebou už niekoľko rôznych článkov a rozhovorov pre spoločenský týždenník. Rozhovor otvorila veľmi príjemnou otázkou. Ani na jeho začiatku a ani na jeho konci som netušila, že ovplyvní môj život viac, akoby som kedykoľvek pripustila.

Je dvadsiateho štvrtého. Boli ste už dnes na facebooku?

Áno, samozrejme. (smiech) Už pár dní pred dvadsiatym štvrtým, a je jedno, či je marec, alebo október, sa teším na svoj ďalší status odpočítavania. Niekedy aj rozmýšľam, či neiritujem napríklad v polovici leta, keď dvadsiateho štvrtého júla napíšem, že o päť mesiacov budú Vianoce, ale vianočné odpočítavanie ku mne jednoducho patrí. Komentáre priateľov ma vždy presvedčia, že ich tieto moje statusy tešia. Takže áno, na facebooku som bola hneď ráno a presne viem, čo som napísala: Od Vianoc nás delia už len dva mesiace. Je najvyšší čas rozmýšľať nad darčekom. (smiech)

Predpokladám, že už máte všetko vymyslené!

A nielen vymyslené. Veľkú časť darčiekov mám už kúpenú. Robenie radosti druhým robí radosť mne. Preto sa nebudem o ňu oberať tým, že budem kupovať darčeky v strese a zhone na poslednú chvíľu, nebudaj ešte aj na Štedrý deň ráno. Nerozumiem tomu, ako sa môže množstvo ľudí v rôznych televíznych alebo novinových anketách až chváliť tým, že kupuje darčeky doslova pár hodín pred Vianocami. Príde mi to ako jemná neúcta k obdarovaným.

Poradte teda, ako si kupovanie darčiekov nenechať na poslednú chvíľu. Aká je vaša stratégia?

Veľmi jednoduchá. Počas celého roka si všímam, k čomu moji blízki, najmä priateľ, mama a sestry inklinujú. Pri čom sa pristavia počas spoločnej návštevy v obchode, o čom s nadšením rozprávajú alebo čo ich

zaujme v televízii či časopisoch. Na druhý deň sa vyberiem do obchodu a kúpim im to. A je jedno, či je september, alebo marec.

Ak máte darček od marca, neláka vás darovať ho skôr?

Samozrejme, že láka, ale už nie som malé dieťa, aby som to nevydržala. Opäť by som ukrátila samu seba o očakávanie radosti, lebo práve čkanie na Vianoce je najkrajšie. V tomto čase mám už nakúpené takmer všetky darčeky. Pár ich ešte dorazí poštou a určite ešte dokúpim niekoľko drobností.

Pri obdarovávaní staviate na kvalitu alebo kvantitu?

Nikdy som sa takto nad darčekom nezamýšľala, ale je pravda, že spoločná kopa pod stromčekom je veľká, keďže Vianoce slávime celá rodina spolu. Mama, tri sestry, synovec a môj partner. Takže sme šiesti. Osobne staviam na radosť druhých, nápad a nezriedka aj vtip. Mám rada aj darčeky, ktoré rozosmejú.

Spomínate partnera, a tak sa mi v súvislosti s prichádzajúcimi sviatkami, ktoré sú oslavou narodenia malého Ježiška, nedá neopýtať sa, či ste už pripravená na úlohu matky.

Toto je veľmi osobná otázka. Odpovedala by som na ňu asi tak, že aj samotný, pre mnohých pravdepodobne najkrajší biblický príbeh, ktorý sa odohral pred viac ako dvetisíc rokmi, je dôkazom, že všetko je v Božích rukách.

Mnohé vaše kolegyně, ale aj herečky či moderátorky s rodičovstvom tak trochu kalkulujú, pretože sa boja, že materské povinnosti by boli prekážkou v ich vysnívanej kariére. Ako je to vo vašom prípade?

Myslím si, že s niečím takým čistým a zázračným, ako je láska a počatie, sa nedá veľmi kalkulovať. Buď je páru dopriate, alebo nie. Nie vždy je tým, ktorí chcú deti, dožičené. Ja a môj partner Adam sme toho dôkazom.

Mám tomu rozumieť tak, že sa pokúšate o bábätko, ale zatiaľ sa vám nedarí?

Všetko je tak, ako má byť. Tešíme sa z opätovanej lásky. Je jej medzi nami toľko, že sme pripravení sa s ňou skôr či neskôr podeliť. Toto je však skutočne veľmi intímna téma a radšej by som pokračovala v odpovediach na ďalšie otázky.

Ste obľúbená speváčka folklórnych piesní. Sú aj vaše Vianoce tradičné a ľudové?

Ľudové nie sú, ale to neznamená, že nie sú tradičné. Každý rok sa všetci stretávame v našom rodinnom sídle, vo veľkom meštianskom dome v Sade na Studničkách v centre Žiliny, ktorý pred sto rokmi postavili naši predkovia. Dnes už nie je priestor na magické vianočné rituály, ktoré sa vykonávali v minulosti, čo však neznamená, že by dnešné Vianoce nemali nezameniteľné čaro. Súčasnosť priniesla nové zvyky a tradície, ktoré, aj keď sú moderné, nie sú horšie.

Tak nám niektoré prezradte.

Osobne mám veľmi rada návštevu vianočných trhov. Nielen tých našich žilinských alebo bratislavských, ale aj v iných európskych mestách, napríklad vo Viedni, Prahe alebo Budapešti. Pravidelne na nich vystupujem. Keď sa dá práca spojiť aj so zábavou a môže ma sprevádzať partner, vždy z toho vzniknú niekoľko-dňové veľmi príjemné prechádzky niektorou vianočnou metropolou. S mamou zas každý rok pár týždňov pred sviatkami vyrážame na Kysuce, kde už desaťročia funguje tradičná sklárska manufaktúra na výrobu vianočných gulí. Všetko je to neuveriteľne precízna ručná práca, z ktorej sme nadšené. Nie je rok, aby sme neodchádzali s plným kufrom. Keby ste videli našu pivnicu! Vyzerá ako veľkosklad vianočného tovaru. (smiech)

Znamená to, že každý rok máte iný stromček?

Veru, takmer každý rok. Robí nám to radosť. No a z ďalších vianočných tradícií by som ešte spomenula veľký charitatívny koncert vysielaný v televízii, ktorého som každoročne súčasťou, ale aj vianočný výlet, ktorý absolvujeme ako rodina medzi Vianocami a Silvestrom. Vždy si vyberieme nejaký zámok, hrad alebo múzeum, pretože nás veľmi láka spoznať, ako sa slávil Vianoce v minulosti.

A napriek tomu sú vaše Vianoce, ako sama hovoríte, moderné.

Dodržiavame však aj množstvo tradícií, ktoré sú nemenné. Štedrá večera sa za tie časy, čo si pamätám,

nezmenila. Nechýbajú oblátky, trubičky, najlepšia kapustnica na svete, ktorá, a to je neodškriepiteľné, chutí oveľa lepšie, ako keď ju navaríme v priebehu roka, ryba, ale aj kuracie a bravčové rezne pre tých, ktorí rybu neoblubujú a, samozrejme, mamin tradičný majonézový šalát, ktorý robievala už jej stará mama. Naša rodina má množstvo vzácných, často storočných receptov na rôzne klasické jedlá, ale aj koláče.

Možno je aj škoda nepodeliť sa s nimi. Nerozmýšľate nad vydaním kuchárskej knihy, v ktorej by ste nás naučili variť a piecť podľa receptov, ktoré majú svoju historickú hodnotu?

Aj keď mimoriadne rada varím, najlepšou kuchárkou v našej rodine je mama. S receptami, ktorým dominujú staré zaužívané postupy, a najmä tradičné suroviny, by sa musela podeliť ona. Určite by to však bolo zaujímavé, pretože žijeme v období, keď sa zo surovín našich predkov začali robiť jedy. A to je škoda. Kuchárska kniha alebo možno kuchársky blog je skutočne dobrý nápad. Možno ju niekedy na to presvedčím.

Takže biela múka, biely cukor a podobne?

Áno, a plnotučná smotana a všetko to výborné, z čoho sa kedysi varilo.

Prestierate na štedrovečernom stole jeden tanier pre počestných alebo zosnulých?

Nie, neprestierame. Máme iný zvyk. A keď tak nad ním rozmýšľam, je to asi môj najobľúbenejší. A najosobnejší. V strede stola máme prázdny tanierik, na

ktorý položíme z každého chodu štedrej večere kúsok jedla. Voláme ho tanierik pre dušičky, ale všetci veľmi dobre vieme, že je pre nášho otecka, ktorý nás pred niekoľkými rokmi náhle opustil.

Pre mnohých ľudí sú Vianoce, a najmä týždne pred nimi, obdobím plným stresu a nervozity. Z vás vyžaruje, naopak, pokoj. Obchádza vás tento zhon?

Určite nemám recept na život, ale zároveň si myslím, že žijeme tak, ako chceme. V mojom živote nemá predvianočný stres miesto. Prečo by ma malo poburovať, že sa vianočné kolekcie objavujú v supermarketoch už od októbra? Alebo vianočná výzdoba v nákupných centrách už od jesene? Tým sa vyhýbam v akomkoľvek ročnom období, takže ma nemôže pobúriť ani množstvo uponáhľaných ľudí, ani komercia, ktorá prenikla do sviatkov.

Poradte nám, ako sa teda vyhnúť predvianočnému zhonu, aby sme si užili pokojné sviatky?

Nezáleží na darčekom ani na výzdobe podľa aktuálnych trendov. Nech sú sviatky také, po akých každý túži. A ak niekto nestihne umyť okná alebo opraviť záclony, nič sa nestane, keď to urobí v januári. Hodnotu Vianoc to nezníži. Skúste sa vyhnúť miestam a situáciám, ktoré vás znervózňujú a, naopak, sústreďte sa na to, čo je vám príjemné.

O krátku chvíľu, ako sa spoločenský magazín, ktorý na svojich stránkach uverejnil môj vianočný rozhovor, dostal na pulty novinových stánkov, ocitol sa aj v našom rodinnom

archíve. S úlohou rodinnej archivárky sa stotožnila mama okamžite, ako pred rokmi vyšla v regionálnom týždenníku kratučká zmienka o účinkovaní folklórneho súboru na žilinskom plese podnikateľov, ktorý vo mne ako v malom dievčatku prebudil lásku k ľudovému umeniu. Mama to prežívala viac ako malá prváčka, ktorej sa vetička z článku vďaka maminmu neustálemu otravnému memorovaniu vryla do pamäti. Sama som ju prečítať nedokázala, lebo v tom čase som sa ešte neskamarátila so všetkými písmenami.

„O našej dcérke píšu v novinách!“ neskrývala nadšenie a túžbu pochváliť sa pred všetkými ešte dlhé týždne po vyjdení spomínaného článku. „Prominentnej spoločnosti predstavil svoj program folklórny súbor Vlčinčiarik s roztomilou speváčkou, iba šesťročnou Maruškou.“ Vždy, keď to mama pred niekým odrecitovala, nasledovali široké úsmevy, gúľanie očami na znak záujmu a hladkanie mojej hlávky, ktorú mala mama približne v úrovni pásu. Celkom slušný základ na vybudovanie jemného studu pred publikom a neschopnosti prijať kompliment bez červene na lícach a drobných rozpakov.

Publikum aj potlesk milujem, ale okrem pocitu šťastia ma privádza aj do pomykova. A možno je to tak dobre. Radšej mať nehraný imidž skromnej folkloristky ako rozmaznanej divy.

Keď si Lada začala naplňovať sen o práci moderátorky, archív výstrižkov z novín a časopisov začal byť bohatší. Stredná sestra z nášho sesterského trojlístka sa o pár rokov vypracovala z moderátorky v regionálnom rádiu a televízii na jednu z najobľúbenejších moderátoriek v celej krajine.

Pre mamu mali najväčšiu hodnotu články, v ktorých sme figurovali obe. Prvý je opäť najnezabudnuteľnejší. „Vítanie malých Žilinčanov narodených v uplynulom roku spríjemnili svojimi vystúpeniami sestry Čičkanikové. Mladšia